

GNV103
VT 2006
Centrum för genusvetenskap
Handledare:
Christina Carlsson-Wetterberg

Abnorm manlighet och manlig normalitet

- en undersökning om hur våldtäkt framställs i svenska dagstidningar

Ylva Tornborg
840118

Sammanfattning

Den här undersökningen handlar om hur svenska massmedier, i det här fallet dags- och kvällstidningar, framställer våldtäkt i sin nyhetsrapportering. Artiklarna är utvalda från två olika fall som blev omskrivna i svensk press. Utifrån bland annat filosofen Michel Foucaults diskursteori och med ett socialkonstruktivistiskt och genusvinklat perspektiv analyseras en rad artiklar med hjälp av diskursanalys. De teoretiker som använts är bland andra Norman Fairclough.

Med diskursanalysens hjälp synliggörs de underliggande betydelseerna av en till synes oskyldig nyhetsrapportering. Dessa jämförs sedan med en social kontext som utgörs av en redan utförd undersökning om ungdomars förståelse av våldtäkt. Syftet är att upptäcka eventuella kopplingar mellan det som skrivs och den sociala verkligheten och att synliggöra återskapande mekanismer i vår uppfattning om våldtäkt och de personer som är inblandade.

Undersökningen resulterar i tydliga reproduktiva mekanismer av stereotyper kring våldtäkt och genus. Dessa kopplas även till den sociala kontexten, vilket synliggör ett dialektiskt samband mellan text och social praktik.

Abstract

This study is about how Swedish media, in this case newspapers, describe rape in their news coverage. The material is chosen from the coverage of two different cases that instigated several articles in different papers. They are analysed using the discourse theory of the philosopher Michel Foucault and with a social constructionist and gender perspective. The theorists who have been used are among others Norman Fairclough.

Using discourse analysis the underlying meanings of an apparently innocent and objective news coverage are uncovered. These are then compared to a social context taken from other research of how young people apprehend rape. The purpose is to discover possible connections between what is written in newspapers and our social reality and also to illustrate reproducing mechanisms in our perception of rape and of those who are involved.

The study results in distinct reproducing mechanisms of stereotypes of rape and gender. These are related to the social context, which shows a dialectic connection between text and social practice.

Nyckelord

Massmedier, genus, våldtäkt, våldtäktsoffer, diskurs, diskursanalys

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Forskningsöversikt.....	5
1.3 Reflektioner	6
2 Teori	7
2.1 Diskursteori	7
2.2 Ideologi och hegemoni enligt Norman Fairclough.....	8
2.3 Kön och makt	10
3 Metod	12
3.1 Materialöversikt och bakgrund.....	12
3.2 Kritisk diskursanalys ur ett feministiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv	13
3.3 Ett medieperspektiv	17
4 Analys.....	20
4.1 Stjärnspelarna, den grovt våldtagna och tidernas hockeyskandal	20
4.2 Våldtäkten som inte var någon våldtäkt.....	24
4.3 Avslutande reflektioner.....	29
5 Slutkommentar	32
Referenslista	33
Referenslitteratur	33
Övrig litteratur.....	34
Internetkällor	34
Materialhänvisningar	34
Bilaga 1.....	37

1 Inledning

Jag upplever det som att det idag finns många kvinnor som är rädda för att bli våldtagna. Den största rädslan är att bli överfallen utomhus av någon okänd. Många begränsar sitt eget rörelseutrymme genom att inte gå hem (själva) efter mörkrets inbrott, välja en omväg för att få en mer upplyst väg hem, byta sida när de möter en man på gatan och ständigt vara på vakt. Det *kan* ju hoppa fram någon ur en trappuppgång. Det har ju stått i tidningen...

Våra stora tidningar når ut till en stor del av befolkningen genom både sina papperstidningar och sina nätupplagor och dessutom genom löpsedlarna som är svåra att undvika. Nästan varje dag kan vi läsa i dagstidningar och kvällstidningar om våldtäkt, våldtäktsförsök, våldtäktsanmälningar, våldtäktsdomar, våldtäktsmän och våldtäktsoffer. Ett nyhetsmediums uppgift är att, så objektivt som möjligt, rapportera vad som händer i vårt samhälle och ute i världen. Frågan är hur nära den här objektiviteten våra stora tidningar verkligen kommer.

Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) blev 3054 våldtäkter och våldtäktsförsök anmälda under 2005.¹ Av dessa var 2238 anmälningar rörande våldtäkt inomhus och 816 utomhus (www.bra.se). Det innebär alltså att 26,7 % av alla anmälningarna rör våldtäkter utomhus vilket är den kategori överfallsvåldtäkter hamnar i. Trots att nära tre fjärdedelar av alla våldtäkter som anmäls är inomhusvåldtäkter är det ändå utomhus som de flesta av de kvinnor som är rädda för att råka ut för våldtäkt, undviker mörka gångtunnlar i rädsla för överfall och begränsar sitt rörelseutrymme. Vad beror detta på? Hur stor del i denna rädsla har medias löpsedelsjournalistik där kvinnor varnas för att gå ut själva när det skett våldtäkter? Är det motiverat att slå upp rubriker som: ”Våldtäktsman attackerade sex kvinnor. Polisen: Risken är stor att det blir ett mord” (*Expressen* 030504)?

Genom att framställa förövare och offer på vissa stereotypa sätt kan en bild av dessa skapas som inte återspeglar verkligheten. Dessa framställningar kan i längden ha inverkan på människors och framförallt kvinnors sociala utrymme. Om och hur detta görs kan undersökas med hjälp av diskursanalys.

Uppsatsen handlar om hur medier i form av tidningar framställer våldtäkt och det som finns i nära anknytning till våldtäkt. Undersökningen kommer också beröra de attityder och föreställningar som finns kring våldtäkt i den sociala verkligheten och hur tidningarnas framställningar påverkar de allmänna uppfattningarna.

¹ Anmälningar gjorda av personer 15 år eller äldre.

1.1 Syfte och frågeställning

Det här är en undersökning av mediediskursen kring våldtäkt ur ett genusperspektiv. En diskursordning kring våldtäkt ska avgränsas och det är representationen av denna som ska ligga i fokus. Med en dialektisk syn på media och det den representerar ska texter analyseras för att upptäcka hur de påverkas och påverkar den sociala verkligheten. Analysen kommer också beröra om och i så fall hur gamla diskurser reproduceras och konstitueras eller och om dessa utmanas med nya diskursartikuleringar. I nästa led gäller i princip det omvända förhållandet, alltså hur den mediala texten påverkar den sociala praktiken och hur detta får människor att tänka om våldtäkt. Syftet är att synliggöra underliggande diskurser om våldtäkt och genus vilka styr både tidningars rapportering och allmänhetens uppfattning om våldtäkt. Det kan kort sammanfattas i frågeställningarna: *Hur framställs våldtäkt i media och vilken effekt har det på de allmänna uppfattningarna om våldtäkt?*

1.2 Forskningsöversikt

En av få avhandlingar som berör våldtäkt ur ett genusperspektiv är Ulrika Anderssons *Hans (ord) eller hennes? – En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp* (2004).

Enligt Andersson definieras sexuella övergrepp i termer som vanligen förknippas med beskrivningen av ömsesidiga sexuella relationer. Terminologin ger alltså att *tvånget*, i definitionen av vad ett sexuellt övergrepp är, blir gränsen mellan brott och icke-brott.

Andersson fokuserar på hur sexualitet och kroppen ”görs” ur ett genusperspektiv inom rättsväsendet och vad detta får för konsekvenser för hur fallen bedöms. Hon menar att offrets genus i de flesta fall produceras med en passiv sexualitet och en tillgänglig kropp (Andersson 2004 s. 260ff).

En annan avhandling är Stina Jeffners *Liksom våldtäkt typ – Om betydelsen av kön och heterosexuallitet för ungdomars förståelse av våldtäkt* (1997). Denna avhandling är en analys av ungdomars uppfattningar kring våldtäkt. Avhandlingen kommer att användas i denna undersökning och presenteras därför i ett senare avsnitt.

Lisa M. Cuklanz har skrivit *Rape on trial – How the mass media construct legal reform and social change* (1996) där hon tar upp ett antal våldtäktsfall och den representation dessa fick i amerikanska massmedier. Boken är en kvalitativ undersökning med ett feministiskt Cultural Studies-perspektiv.

1.3 Reflektioner

Ett dilemma när ett socialkonstruktivistiskt perspektiv används är forskarens egen roll. Eftersom detta perspektiv medför en syn på sanningen som icke existerande, utan bara en konstruktion och diskurs som något vi alla innefattas av, kan ju undersökningen aldrig bli objektiv. Detta är något som den socialkonstruktivistiska forskaren både har för- och nackdelar av. En utgångspunkt är alltså att ingen sanning och alltså heller ingen objektivitet existerar. Med den insikten får undersökningen en karaktär av att svara på frågan ”hur?” snarare än ”vad?”.

Jag som forskare befinner mig på sätt och vis ”i” mitt forskningsfält, vilket jag hela tiden försöker komma ihåg. Den positionering jag har valt är ju bara en av många möjliga positioneringar som finns och ingen kan svara på om det är den ”rätta”. Verkligheten ser olika ut beroende på vilken position man väljer i sin forskning. Jag är också medveten om att även den kunskap jag producerar är diskursiv.

En diskursanalys är ideologisk och kan användas för att upptäcka sociala orättvisor och uppmärksamma människor i vardagen på dessa så att förändring långsamt kan ske. Eftersom den är ifrågasättande av rådande normer blir den också politisk, vilket medför en subjektiv forskarroll.² Min utgångspunkt är att det finns en missvisande representation av våldtäkt i svenska massmedier. Det ska också påpekas att de anmälade personerna som varit inblandade i händelserna, som jag använder mig av inte på något sätt ifrågasätts i sitt lidande. Detta är ingen undersökning av deras upplevelser utan en kritisk analys av hur media har framställt dem.

² Läs mer om diskursanalys som samhällskritik i Winther Jørgensen & Phillips, *Diskursanalys som teori och metod* (2000 s. 148ff).

2 Teori

Detta kapitel innehåller först en genomgång av diskursteori och några olika teoretiker som kommer att användas i analysen. Därefter förklaras de centrala begreppen ideologi och hegemoni. Efter det finns det ett avsnitt om kön och makt som är inriktat på sexuellt våld såsom våldtäkt.

2.1 Diskursteori

Eftersom diskursanalys som metod till stora delar bygger på diskursteori kommer här göras en kort översikt över de teorier som Michel Foucault utvecklat. Mycket av dagens teorier och forskning om diskurs bygger på hans teorier.

Michel Foucault menar att diskurs är ett förenande av språk och praktik där kunskap skapas genom språket, vilket ger mening till vår verklighet. Diskurser reglerar vad som kan sägas och vad som inte kan sägas, alltså det som är ”normalt” och det som är ”avvikande” samt vem som har privilegiet att göra uttalanden (Barker 2000 s. 78ff). Samtidigt som diskurser ger mening åt den materiella verkligheten konstituerar de också objekt för kunskap. Genom att avgränsa grupper *skapas* också gruppen. Som Michel Foucaults exempel med gruppen ”brottslingar” visar skulle vi inte kunna föreställa oss som en kategori utan diskurser om dessa kategorier (Sahlin 1999 s. 85).³

Utgångspunkten för denna undersökning är socialkonstruktivistisk, vilket innebär en icke essentialistisk syn på kön och att ”verkligheten” inte ses som sann och objektiv. ”Syftet är alltså inte att beskriva och förklara en förment objektiv, ’vetbar’ verklighet utan att *förstå och förklara hur bilden av verkligheten konstrueras socialt.*” (Sahlin 1999 s. 90). Liksom Foucault argumenterar ses kön och även sexualitet som socialt konstruerat och kulturellt betingat. Dessa konstruktioner konstitueras av *diskursiva praktiker*. Foucault kopplar också samman sexualitet med utövningen av makt (Barker 2000 s. 231ff, Foucault 1990 s. 92ff).

We [...] are in a society of ”sex,” or rather a society ”with a sexuality”: the mechanisms of power are addressed to the body, to life, to what causes it to proliferate, to what reinforces the species, its stamina, its ability to dominate, or its capacity for being used. Through the themes of health, progeny, race, the future of the species, the vitality of the social body, power spoke *of* sexuality and *to* sexuality; the latter was not a mark or a symbol, it was an object and a target (Foucault 1978 s. 147).

³ För vidare diskussion se Foucault *Övervakning och straff. Fängelsets födelse* (1987) och *The History of sexuality* (1987).

2.2 Ideologi och hegemoni enligt Norman Fairclough

Centralt inom diskursteori är begrepp som *hegemoni* och *ideologi*. Norman Fairclough ser ideologi som "...betydelsekonstruktioner som bidrar till produktion, reproduktion och transformation av dominansrelationer." (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s.79). De uppstår i samhällen där det finns någon slags över- och underordning, som t. ex. könsförtryck och klassförtryck. Det är alltså också en fråga om makt och maktrelationer. Här kommer även begreppet hegemoni in. En hegemonisk diskurs är en överordnad diskurs som genom diskursiva praktiker reproduceras och naturaliseras. Den hegemoniska diskursen återskapas och är allmängiltig även om den inte accepteras av alla. Det finns också motdiskurser som är praktiker som försöker förändra maktrelationerna men även dessa är ett tecken på den hegemoniska diskursens existens, då en motdiskurs kan ses som ett förhållningssätt gentemot denna. Det är alltså omöjligt att ställa sig utanför diskursen (Fairclough 1995 s. 92ff).

Diskursteori bygger till stora delar på marxism och poststrukturalism. Marxismens modell för ideologibegreppet är en materiell bas (ekonomi mm.) som är förutsättningen för att ideologin ska kunna existera. Men med den poststrukturalistiska inriktningen kom en kritik mot envägsförhållandet bas – ideologi. Diskursteoretiker menar att även den motsatta riktningen finns där ideologin påverkar basen, som alltså skulle vara diskursivt konstruerad. Detta gör den marxistiska modellen mer komplex (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 32ff).

Ett problem som många teoretiker jobbat med är ideologins position. Var finns ideologin och var skapas den? Enligt Fairclough är huvudfrågan huruvida ideologins egenskaper är en produkt av (funktion av) strukturella mekanismer eller av händelser (events). Fairclough har ett dialektiskt synsätt på ideologi, vilket innebär att ideologi ses som en samverkan mellan olika faktorer. Han menar att ideologins placering är en kombination av både strukturer och händelser men att det som måste förstås är dialektiken mellan dem (Fairclough 1995 s. 70ff).

Om ideologi ses med det strukturella synsättet kan händelser och företeelser förstås bättre som styrda av sociala konventioner som följer en struktur. De reproducerande egenskaperna hos diskurser blir också lättare att förstå. Risken med detta synsätt är dock att diskurser ses som för fasta och oföränderliga, mer styrande än styrda.

Genom att se ideologins mer händelsestyrda egenskaper synliggörs föränderligheten hos diskurserna. Fairclough menar att genom att se ideologin i de diskursiva praktikerna synliggörs hur diskurser förändras och omformas. Men på detta sätt kan det finnas risk att

diskursen ses som lätt att omskapa och röra sig i. Alltså måste de två synsätten komplettera varandra. Ideologin finns alltså både i strukturella mekanismer och i de diskursiva praktikerna (Fairclough 1995 s. 71).

Ideology is located, then, both in structures which constitute the outcome of past events and the conditions for current events, and in events themselves as they reproduce and transform their conditioning structures (Fairclough 1995 s. 72)

Diskursiva praktiker är ideologiska så länge de påverkar maktrelationer på något sätt (underbyggande eller motverkande). Fairclough antyder också att det i de diskursiva praktikerna ingår att naturalisera diskursen och därmed ideologin. Dock menar Fairclough att alla diskurser inte är ideologiska och att de som är ideologiska, inte alltid kommer att vara det. Han ser inte ideologi som något fast, oföränderligt och icke separerbart från samhället utan som något dynamiskt (Fairclough 1995 s. 82).

En hegemonisk diskurs är en dominerande diskurs. Den är eller sätter normen inom ett visst område. M. Winther Jørgensen och L. Phillips definierar hegemoni genom ett citat av Michèle Barrett:

Hegemoni kan bäst förstås som organisering av samtycke – som de processer varigenom underordnade medvetandeformer konstrueras utan att våld eller tvång tillgrips (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 39).

Det är alltså en slags undermedvetet samförstånd om vad som är norm och därigenom styrande. I hegemonisk diskurs ingår en slags naturalisering av sig själv genom diskursiva praktiker. Fairclough menar att dessa naturaliserade diskursiva konventionerna är det mest effektiva sättet att upprätthålla och återskapa hegemoni. Men han anser också att hegemoni snarare handlar om att konstruera allianser och att integrera än att i direkt mening dominera underordnade grupper. Hegemoni handlar mer om undermedvetna relationer än direkta och medvetna (Fairclough 1995 s. 76, 92ff).

Men diskurser är inte statiska och omöjliga att förändra. Det hegemoniska kan förändras eller helt försvinna och ersättas av nya hegemonier. Hegemoni upprätthålls av en ganska skör balans mellan olika diskursiva praktiker (Fairclough 1995 s. 95) och dekonstruktion och diskursiv kamp sker genom att motdiskurser konstrueras och den hegemoniska diskursen denaturaliseras. Det är här diskursanalysen är användbar. Genom att belysa delar av diskurser

och dekonstruera strukturer som i allmänhet betraktas som ”naturliga” kan förändring ske (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 92). Enligt Fairclough måste diskursanalysen alltid vara kritisk och politisk. Den är ett verktyg i kampen mot systematiskt förtryck då den kan användas för att problematisera idén om ideologi, utmana existerande diskursordningar och förändra synen på makt (Fairclough 1995 s. 231ff).

2.3 Kön och makt

Catharine MacKinnon, professor i juridik, menar att sexualitet är ”gendered”. Sexualitet som socialt konstruerad skapar också genus. Kvinnans sexualitet bestäms och konstrueras utifrån den manliga sexualiteten. Även åtrå är socialt konstruerad och producerar sexualitet och ”kvinnan” som en social konstruktion. MacKinnon kritiserar dem som påstår att våldtäkt bara är våld och inte sex, då detta enligt henne ger möjlighet att försvara den manliga sexuella dominansen samtidigt som våldtäkt fördöms (MacKinnon 1997 s.164).

Gender and sexuality in this view, become two different shapes taken by the single social equation of male with dominance and female with submission. Feeling this as identity, acting it as a role, inhabiting and presenting it as self, is the domain of gender (MacKinnon 1997 s. 170).

MacKinnon menar att sexuellt våld såsom våldtäkt är effekten av en social och politisk ojämlikhet och att det utövas av och mot människor som är socialt ojämlika gentemot varandra. Hon menar att så länge ojämlikhet existerar behöver inte ens ett ”ja”, och ännu mindre ett ”nej”, betyda ja. Detta ja kan vara resultatet av ett tvång, begränsade valmöjligheter och/eller anpassningsstrategier från den underordnade partens sida. MacKinnon ser också en blindhet inför denna ojämlikhet inom det amerikanska rättsväsendet (MacKinnon 2005 s. 240ff).

Även mot det svenska rättsväsendet har det kommit kritik gällande behandlandet av sexualbrottsmål. Christian Diesen, professor i processrätt, anser att

”[u]tgångspunkten för bedömningen av våldtäkt (i andra situationer än de rena överfallen) är alltså att mannen alltid vill och att kvinnan mycket tydligt, helst genom våldsamt motstånd, ska markera att hon inte vill. Om detta motstånd saknas är presumptionen att hon givit sitt samtycke, vilket i sin tur betyder att kvinnan betraktas som tillgänglig om hon inte tydligt säger ifrån.” (Diesen 2005 s. 221).⁴

⁴För en utförligare diskussion om jämställdhet i rättsväsendet vid våldtäktsmål se Diesen *Likhet inför lagen* (2005 s. 208ff)

Diesen menar också att det finns en schablonbild av vad våldtäkt, våldtäktsförövare⁵ och våldtäktsoffer är. Enligt den bilden ska våldtäkten vara ett överfall av en okänd förövare (man), som gärna ska vara socialt utslagen och/eller psykiskt sjuk. Offret ska enligt schablonbilden vara en kvinna med hög social status och göra märkbart motstånd mot sin överfallare. Ju mindre som stämmer in i dessa schablonbilder desto svårare blir det att få en anmäld våldtäkt att leda till fällande dom (Diesen 2005 s. 217ff).

⁵ Begreppet våldtäktsförövare kommer att användas pga. dess könsneutralitet.

3 Metod

Metodkapitlet innehåller en kort översikt över det material som ska användas för att få en överblick om dess omfattning. En kort bakgrund ges till rättsfallen som använts. Därefter redovisas en modell för hur kritisk diskursanalys kan utföras ur ett feministiskt perspektiv. Sist finns en beskrivning av begrepp som används vid ett medieperspektiv på diskursanalys.

3.1 Materialöversikt och bakgrund

Analysmaterialet består av tidningsartiklar från Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet och Expressen. För att göra en avgränsning har två omskrivna rättshändelser valts ut och därifrån har så många relevanta artiklar som möjligt plockats ut. Debattartiklar, insändare samt tidningsledare har sällats bort eftersom det är nyhetsbevakningen av fallen som ska undersökas. Dock har det runt dessa händelser skrivits många insändare och debattinlägg då fallen har väckt stor uppmärksamhet bland allmänheten.

Efter denna avgränsning återstår totalt 82 artiklar av varierande längd, varav 58 berör händelserna som utspelades i februari 2005 och resterande 24, fallet från våren 2003.

	DN	SvD	Aftonbladet	Expressen
2005	13	12	13	20
2003	7	5	5	7
Totalt	20	17	18	27

Bakgrunden till de två rättsfall från vilka tidningsartiklarna är hämtade kommer här kort sammanfattas. I fallet från 2005 rörde det sig om en kvinna i 22-årsåldern (uppgifterna varierar något men 22 år är det mest förekommande) som anmälde tre män för en våldtäkt som skulle ha ägt rum på ett hotellrum i Stockholm. De tre männen var ishockeyspelare i landslaget och händelsen fick stor uppmärksamhet mycket på grund av att polisen tog in dem till förhör samtidigt som de skulle ha spelat en landskamp. Fallet lades ner i brist på bevis.

I februari 2003 anmälde en kvinna i 35-årsåldern (här varierar också åldern något) från Tumba att hon blivit utsatt för en gruppvåldtäkt i sitt hem. De misstänkta var fyra unga män. Fallet gick igenom alla rättsinstanser innan de friades från våldtäktsanklagelserna i Högsta Domstolen.

3.2 Kritisk diskursanalys ur ett feministiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv

Syftet med den här undersökningen är att den ska vara en diskursanalys av mediala texter. Dessa texter ska undersökas ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv där återkommande diskurser bakom texterna ska upptäckas. Denna metod är relevant i sammanhanget eftersom syftet är att underliggande betydelser ska förstås.

Diskursanalysen gör det möjligt att se det märkvärdiga i något som framstår som naturligt. Ingen text kan uttrycka allt utan vilar på en rad outtalade förutsättningar, men i en diskursanalys läser man inte texterna för att undersöka vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, omöjliggör, respektive implicerar (Sahlin 1999 s. 91).

Vid första anblicken kan diskursanalys som metod verka vara ett abstrakt och icke-kontextualiserande arbetssätt. Men diskursanalys innebär att utvidga en textanalys genom att sätta in den i en social kontext. Länken mellan *texten*⁶ och den sociala kontexten, eller den *sociala praktiken*, är den *diskursiva praktiken*. Dessa begrepp kommer att förklaras nedan med hjälp av Norman Fairclough.

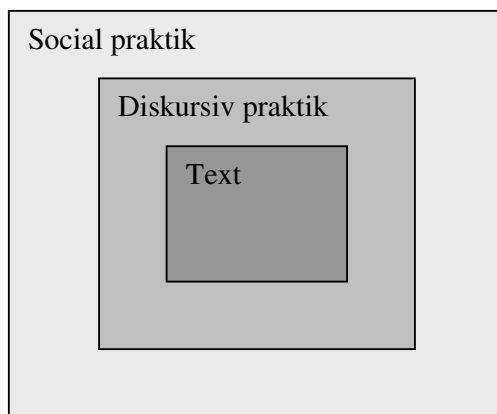
Avsikten är att göra är en analys av medial text. Med medial text menas sådan text som skrivs och sprids för att t. ex. informera, underhålla, övertala eller uppmåna till något. För att undersöka textens underliggande mening, betydelser och intentioner kommer olika text- och diskursanalytiska instrument att användas. En sådan tolkning bottnar i strukturalistiska och semantiska teorier om språk där Ferdinand de Saussure är den mest framträdande teoretikern.⁷

Diskursanalysen använd inom samhällsvetenskap har en poststrukturalistisk och socialkonstruktivistisk bakgrund. Det bygger på en uppfattning av text (talad och skriven) som konstituerad och konstituerande vilket socialt konstruerar vår ”verklighet”. Att göra en diskursanalys innebär att gå bakom det som sägs, texten, och försöka belysa på vilket sätt det sägs och varför det sägs på det sättet. Det innebär också att ta reda på vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet att uttrycka i diskursen och varför det är så. Vad framställs som ”sanning”, vem får uttrycka sig och vem får inte uttrycka sig (Börjesson 2003 s. 25ff)?

⁶ Med ”text” avses både talad och skriven text.

⁷ För en presentation av Saussure, se Stuart Hall *Representation – Cultural representations and signifying practises* (1997 s. 30ff)

En som utvecklats en metodologi inom diskursanalys är Norman Fairclough. Han beskriver i *Critical discourse analysis: the critical study of language* (1995) en tredimensionell modell av diskursen som också blir en utgångspunkt för analysen av den. Enligt Fairclough innebär allt användande av språk en kommunikativ händelse. Denna händelse kan delas in i tre nivåer. Nedan illustreras hur Fairclough själv gestaltar denna uppdelning (Fairclough 1995 s. 97ff).

Texten är den första nivån. Den andra, diskursiva nivån innebär textproduktion och konsumtion/tolkning. Den tredje nivån innebär att sätta in texten och det diskursiva bruket av den i en social kontext och undersöka hur de påverkas/påverkar varandra.

I det här sammanhanget innebär *text* både skriven text och talad text. I denna undersökning handlar det framförallt om skriven text. Fairclough har en lingvistisk inriktning och eftersom detta är en samhällsvetenskaplig undersökning kommer de begrepp och redskap som har mest relevans för undersökningen att väljas ut.

M. Winther Jørgensen och L. Phillips presenterar bland annat ett par grammatiska begrepp som används i diskursanalysens textdel. Det första är *transitivitet* vilket innebär sättet som en händelse eller situation kopplas samman med ett eller flera subjekt. Står meningen i aktiv eller passiv form? Kopplas händelsen och subjektet över huvud taget samman? Vem är aktiv och vem är passiv? Finns det en agent eller framstår händelsen bara som något "naturligt" som skett? Dessa frågor hjälper till att utröna om det t. ex. finns en ansvarig för händelsen vilket är av stor betydelse i tolkningsarbetet.

Det andra begreppet som presenteras är *modalitet*, som betyder "sätt". Det som undersöks är med vilken grad av säkerhet någonting framställs.

Modalitet kan också handla om hur den som säger något, positionerar sig i texten. M. Winther Jørgensen och L. Phillips ger tillåtelse som exempel. Att exempelvis *låta* någon göra något blir en social positionering i överläge. Det är viktigt att ta hänsyn till frågor om textens

utformning då den modalitet som finns i en text får konsekvenser för hur texten tolkas diskursivt (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 85ff).

Massmedier använder sig av olika modalitetsformer enligt Winther Jörgensen & Phillips. Ofta läggs tolkningar fram som fakta ("det är..." istället för "vi anser att..."). Genom detta blir betydelser som uppkommit genom tolkningar mer faktabetonat och ger en mer auktoritär ställning för mediet. Läsaren får inte en ofärgad text att tolka utan styrs av textens modalitet (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 88).

Den *diskursiva praktiken*, som är mellandimensionen i Faircloughs modell, innebär att analysera hur texten produceras och distribueras och även hur den tas emot av mottagarna, alltså på vilket sätt den konsumeras. I detta led undersöks graden av *interdiskursivitet* som finns, vilket innebär att se om nya diskurser bygger på gamla eller om det finns en förändringspotential. Här brister Winther Jörgensen och Phillips en aning i sin korta genomgång av diskursiv praktik i kritisk diskursanalys. Men de menar också att Fairclough inte tar upp särskilt konkreta förslag på tillvägagångssätt i analysen av produktion och konsumtion. De menar att det inom den diskursanalytiska forskningen görs väldigt lite på just detta område och detta är heller inte den del som kommer vara mest i fokus i denna undersökning (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s.85f).

Den kritiska diskursanalysen undersöker alltså den språkliga uppbyggnaden av texten och hur den påverkar den *sociala praktiken* genom den diskursiva. En ren textanalys hade ur en samhällsvetenskaplig synvinkel inte bidragit med särskilt mycket och alltså är det viktigt med kopplingen till den sociala praktiken.

[A]nalyser bör bidra till en förståelse av diskursens förutsättningar och ursprung i en speciell samhällelig kontext och/eller dess konsekvenser genom de sociala konstruktioner av verkligheten, som de skapar och vidmakthåller (Sahlin 1999 s. 89).

En av de intressantare delarna ur samhällsvetenskapligt perspektiv är alltså att undersöka hur och om den kommunikativa händelsen (texten) genom den diskursiva praktiken återskapar eller ifrågasätter den rådande diskursen och vilka följder detta får för den sociala praktiken (Winther Jörgensen & Phillips 2000 s. 75ff). Detta innebär alltså i just den här undersökningen att analysera tidningstexter som behandlar våldtäkt och belysa om och på vilket sätt de diskurser som finns i texterna påverkar vår sociala praktik.

Winther Jørgensen och Phillips menar också att frågeställningar om de ideologiska, politiska och sociala konsekvenserna och huruvida diskursordningen gynnar eller motverkar maktförhållanden i samhället, kan vara fruktbara (Winther Jørgensen & Phillips 2000 s. 90). Här ger varken Fairclough eller Winther Jørgensen och Phillips några konkreta tillvägagångssätt utan hänvisar till andra teorier, exempelvis samhällsvetenskapliga.

För att göra denna del av undersökningen på ett relativt konkret sätt, men utan att behöva göra en tidskrävande fältstudie, kommer Stina Jeffners avhandling *Liksom våldtäkt typ – Om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt* (1997) användas som utgångspunkt. Eftersom det krävs en grundlig analys på mycket material var just en avhandling passande i denna undersökning. Jeffners avhandling är den enda som berör våldtäkt på det efterfrågade sättet och som går att använda i denna analys.

Stina Jeffners studie kan ses som representerande den sociala kontexten i vid bemärkelse och en jämförelse kommer att göras mellan analysresultaten från textanalysen och denna ”sociala kontext”.

Fördelen med den tredimensionella modellen för diskursanalys, menar Fairclough, är att den synliggör kopplingarna mellan språk och social praktik. Han menar också att den tredje dimensionen gör det möjligt att se hur de diskursiva praktikerna både påverkas och påverkar de sociala praktikerna (Fairclough 1995 s. 4ff).

Men M. Winther Jørgensen och L. Phillips kritiserar Fairclough för att inte definiera några tydliga gränser mellan de olika dimensionerna. De föreslår exempelvis fler riktlinjer om hur mycket social analys diskursanalysen ska innehålla.

Men en viktig fördel med kritisk diskursanalys är att det kan användas för att synliggöra och ifrågasätta hegemoniska diskurser vilket kan leda till förändring (Fairclough 1995 s. 95ff). Det är detta utrymme för förändring som är intressant inom feministisk forskning. Genom att analysera och synliggöra naturaliserade diskurser kan detta få effekten att diskursen förändras och i längden skulle detta kunna gynna ett feministiskt emancipatoriskt mål.

Mats Börjesson har i *Diskurser och konstruktioner* (2003) en mer kritisk hållning gentemot Norman Faircloughs kritiska diskursanalys. Börjesson menar att Fairclough visserligen har utvecklat en teori och metodologi men att det i mångt och mycket rör sig om gamla marxistiska begrepp som fått nya namn, där ord som diskurser ersätter ideologi och praxis istället heter diskursiva praktiker (Börjesson 2003 s. 179ff).

Börjessons mer samhällsvetenskapliga vinkling på diskursanalys har i den här undersökningen fungerat som en slags motvikt till Faircloughs lingvistiska inriktning.

Börjesson lyfter fram den sociala kontexten mer, vilket är viktigt för en samhällsvetenskaplig undersökning.

Inriktningen på språk på detta fält har utvecklats till en poststrukturalistisk vetenskap där fokus har lagts mer på det arbiträra förhållandet mellan tecknen och det de betecknar. Sara Eldén menar att diskursanalysen som feministisk teori och metod är en effekt av poststrukturalismens intåg på det feministiska forskningsfältet. Kritiken mot den traditionella synen på forskaren som objektiv observatör ledde till behovet av en mer reflexiv analys där diskursanalysen med sin betoning av att ingen kan stå utanför diskurserna blev användbar. Hon betonar kunskapens kontextbundenhet vilket är viktigt att ha i åtanke inom all forskning (Eldén 2005 s. 63ff).

Men Sara Eldén tar också upp problematiken med ett sådant teoretiskt förhållningssätt i förhållande till den emancipatoriska forskningen. Ett poststrukturalistiskt antagande är att det inte finns någon objektiv sanning och inget verkligt som diskursen representerar. Detta strider mot den ståndpunktsteoretiska inriktning som feministisk forskning har haft med kvinnans frigörelse som mål, vilket har blivit en debatterad fråga mellan feministiska forskare. Men Eldén menar att den poststrukturalistiska synen på exempelvis kategorin ”kvinna” är en mer föränderlig syn vilket möjliggör omdefinieringar och även olika politiska definitioner av ”kvinna”. Alltså finns fortfarande en slags emancipatorisk aspekt kvar men den är ”...en politik utan grund i en icke-medierad ’verklig’ eller ’ren’ erfarenhet, utan en politik som tar hänsyn till representationens temporära och föränderliga karaktär...” (Eldén 2005 s. 69). Med den poststrukturalistiska utgångspunkten blir ”sanningen” irrelevant och målet blir snarare att definiera och dekonstruera sådana diskurser som är hegemoniska. (Eldén 2005 s. 66ff)

3.3 Ett medieperspektiv

Eftersom det material som ska analyseras är medietexter kommer här även göras en översikt över en mer medieinriktad diskursanalys. Peter Dahlgren menar att medietexter är ”...’konstruktioner’, dvs. de är av medieorganisationer mycket noggrant hopsatta fakta eller fiktiva *representationer* (eller gestaltningar)...” (2000 s. 76). Tanken med att analysera dessa texter är att hitta det som ligger under den uppenbara ytan genom att dekonstruera texten.

Anledningen till att människor kan kommunicera med varandra är att de har vissa gemensamma tolkningsramar och konnotationer (gemensamma associationer). Detta gör också att allt vi upplever och tolkar gör vi genom språket och ett ”kulturellt raster”. Det finns

också mindre sådana gemenskaper som kanske gör alternativa tolkningar av olika fenomen, vilket kan leda till förändringar i våra gemensamma associationer (Dahlgren 2000 s. 75ff).

Dahlgren presenterar ett "tolkningskretslopp" med sex olika aspekter som kan hjälpa till att förstå texterna bättre. Han påpekar att valet av ordet "kretslopp" innebär att det inte finns en fast ordning med en början och ett slut utan att de olika aspekterna ska fungera tillsammans med varandra. Eftersom den modellen är till för just medieanalys kommer tonvikt läggas vid de aspekter som är användbara just för den här undersökningen, dvs. de som har inriktning på själva texten och/eller den diskursiva och sociala praktiken.

Det *mediala sammanhanget*, alltså vilken sorts media det handlar om och detta mediums villkor, samt *samhällssammanhanget* skulle kunna jämföras med Norman Faircloughs sociala praktik. Med samhällssammanhang menas att vi undersöker vilken relevans texten har i det sammanhang den befinner sig och om det finns bakomliggande intressen till textens existens. Dahlgren menar att ett tillvägagångssätt kan vara att "...först försöka identifiera de primära relevanssfärer där texten får sin betydelse." (Dahlgren 2000 s. 99). Var är texten betydelsefull? Var påverkar den? Ytterligare en sak att undersöka är om detta sammanhang är en enstaka händelse eller något återkommande samt att "...pröva om det finns implicita eller explicita frågor eller kontroverser som texten ingår i." (Dahlgren 2000 s. 99).

Dahlgrens två aspekter *den avsedda/tänkbara publiken* och *produktionsomständigheter* är att jämföra med Faircloughs diskursiva praktiker. Den förstnämnda handlar om att undersöka vilken publik texten vänder sig till och även vilken publik som konsumerar texten. Här är viktigt att tänka på att olika publikgrupper tolkar på olika sätt. En annan vinkel kan vara att undersöka vilken publik texten *skapar* med sitt tilltal och på vilket sätt den inverkar på publikens verklighetsuppfattning om det som texten framställer.

Produktionsomständigheterna är något som Fairclough också nämner tillsammans med distributionsomständigheter. Detta innebär att exempelvis undersöka vilka möjligheter texten har att nå ut och om det finns någon som drar fördelar av att texten distribueras (Dahlgren 2000 s.90ff). Dessa aspekter kommer på grund av utrymmesskäl inte behandlas särskilt ingående.

De två sista aspekterna är *textens intentioner* och *textens uppbyggnad*, vilka är jämförbara med Faircloughs innersta dimension i hans analysmodell. Dahlgren urskiljer sex olika sorters intentioner en text kan ha. Texten kan innehålla en eller flera av följande: Informativa

(förmedlande, refererande), propositionella (förmedlar ett förslag), övertalande (t. ex. tidningars ledarsidor), uppmanande (t. ex. reklam), expressiva (t. ex. konstnärligt framträdande) eller underhållande. Det ska också tas i beaktande att texter ofta har intentionen att hålla kvar sin publik (Dahlgren 2000 s. 87f).

Textens uppbyggnad är den som ligger närmast den textanalytiska delen hos Fairclough och är den aspekt som är den viktigaste enligt Dahlgren. I den här undersökningen kommer främst begreppen *tematiska fält* och *retorisk infrastruktur* användas eftersom det är de begrepp som bäst kan besvara frågeställningen. Att urskilja tematiska fält i en text innebär ungefär att plocka ur det konkreta innehållet ur texten och placera in det i mer allmängiltiga kategorier som hjälper oss att förstå och tolka det. Dessa teman är något som finns subtilt under den direkta ytan på texten och "...de är förankrade i vår kultur och anspelar på våra referensramar som tas för givna, utan att vi nödvändigtvis uppmärksammar dem." (Dahlgren 2000 s. 95). På detta sätt kan alternativa tolkningssätt upptäckas och Dahlgren menar också att texten faktiskt kan vara vinklad utefter just dessa teman (Dahlgren 2000 s. 95).

När det gäller "retorisk infrastruktur" är det viktigt att ha i åtanke *vems* röst det är som analyseras och om det finns en argumentation i texten. Att tidningar låter en "expert" uttala sig kan ges som exempel på inverkan som personen bakom uttalandet ger. Detta behöver inte vara en expert per se utan även "vanliga människors" uttalanden kan ha en liknande funktion. Chockerande formuleringar (t. ex. kvällstidningarnas löpsedlar) kan också ha en retorisk och övertalande effekt (Dahlgren 2000 s. 97).

Dahlgren placerar också in begreppen allegori, metafor och metonymi under "retoriska infrastrukturer". Det begrepp som har mest relevans för undersökningen är *metafor*, som innebär att en jämförelse görs med något som inte har med sammanhanget att göra egentligen. Därmed överförs ett värde utifrån sammanhanget vilket kan få stor betydelse för tolkningen. Ett exempel är "moder Svea" där konnotationer kring ordet "mor", som omhändertagande och trygg, överförs till landet Sverige (Dahlgren 2000 s. 98).

4 Analys

Analysen är uppdelad i tre delar. Den första delen behandlar fallet från februari 2005, den andra delen fallet från 2003 och den tredje delen innehåller avslutande reflektioner om analysen av materialet och en jämförelse av de båda fallen.

4.1 Stjärnspelarna, den grovt våldtagna och tidernas hockeyskandal

Dagen efter att de tre männen tagits in till förhör slås rubrikerna upp på löpsedlarna. ”Spelarna: Vi är oskyldiga. Trion inatt: Det här är helt sjukt” (*Expressen* 050211). Direkt från början framställs männen som oskyldigt anklagade. Genom att citera deras egna uttalanden om sin oskuld och även låta männens pappor uttala sig om anklagelsernas orimlighet, färgas hela artikeln genomgående av att texten positionerar sig för männens oskuld och till och med framställer händelsen som en aning absurd. Det finns inga uttalanden från den anmälade och inte heller från hennes familj. Däremot gör både spelarna och familjemedlemmar till dem, i samma artikel, uttalanden om händelsen som att det ”bara känns på låtsas” samt ”[d]et är helt sjukt egentligen, vad fan är det frågan om...?” och en av papporna säger ”[d]et måste vara nåt (sic) slags lycksockerska de råkat ut för. Såna som länge varit en jättevanlig företeelse borta i USA...”.

Detta är talande exempel för hur reaktionen såg ut på att tre svenska, kända ishockeyspelare blir anklagade för våldtäkt. Händelsen framställs som orimlig och inte helt verklighetsförankrad och som något som egentligen inte händer i Sverige.

Genom att texten benämner de tre männen som ”sönerna” fråntas de också en del av ansvaret i situationen. Deras pappor kan inte se sina barn som skyldiga till en sån anklagelse och texten framhåller samma inställning. Vi får en bild av föräldrarnas syn på saken, vilket nästan bidrar till att väcka sympati hos läsaren.

Aftonbladet talar i den första rapporteringen om ”tidernas hockeyskandal” (*Aftonbladet* 050211). Redan i denna tidiga rubrik indikeras vilken inställning texterna kring det här fallet kommer att ta. ”Det är inte roligt för svensk ishockey att bli förknippade med sådana här sammanhang. Det är inga roliga rubriker om man säger så...” (*Expressen* 050212). Det är en skandal för *ishockeyn* och ishockeyförbundet och händelsen har ”...skadat svensk ishockey svårt.” (*Aftonbladet* 050211). Kvinnan som anmält kommer i andra rummet från början trots

att det är hon är den enda som säkert har upplevt våldtäkten. Här kan också skönjas en lite annorlunda första inställning i texten än vad som fanns i Expressen.

Grovt våldtagen vaknade den 21-åriga kvinnan upp på hockeylandslagets hotell. I går hämtades tre stjärnspelare Kristian Huselius, Henrik Tallinder och Andreas Lilja till vittnesförhör om brottet. De släpptes under kvällen. De är inte misstänkta för brott, men inte avförda från utredningen (*Aftonbladet* 050211)

Här gör journalisten ett eget antagande då denna målar upp kvinnan som ”grovt våldtagen”. Detta indikerar visserligen en mer misstänksam positionering mot de anklagade och texten vinklas redan i första meningen. Dock står ordet ”kvinnan” i passiv form och meningen saknar ett aktivt subjekt, vilket enligt Winther Jörgensen och Phillips bidrar till en framställning av händelsen som något som bara hänt utan någon aktiv agent som utfört handlingen. Alltså fräntas ansvaret från den person som har det och handlingen blir mer en ”olyckshändelse” (2000 s. 87).

Misstankarna i det första antagandet är snarare riktade mot någon okänd gärningsperson än de som faktiskt blivit förhörda för brottet. Det är också intressant att det två meningar efter denna målande beskrivning av kvinnans tillstånd går att läsa att de tre männen *inte* är misstänkta för brott. Båda dessa påståenden bidrar till att framställa de anklagade som oskyldiga.

Varför framställs då dessa personer som, om än inte oskyldiga, så åtminstone som ej ansvariga för händelsen? Har tidningarna något att vinna på att inte rapportera helt onyanserat eller ligger det snarare allmängiltiga uppfattningar bakom denna framställning? En möjlig förklaring ligger förmodligen i våra föreställningar om vad en våldtäktsförövare är. Dessa tre män, framgångsrika och kända, passar inte in i vår uppfattning om hur en våldtäktsförövare ser ut eller har för bakgrund. De diskurser som finns kring våldtäktsförövaren speglas tydligt i medietexten. Stina Jeffner beskriver i sin avhandling hur hennes informanter ser våldtäktsförövare som en speciell typ av personer.

Informanterna gör huvudsakligen psykologiska tolkningar av varför en del killar våldtar. De tillskriver killarna allt från en dålig barndom till allmänna psykiska störningar. *Informanterna förstår själva våldtäktsmannen som avvikande, någon det är fel på, trots att de i vissa fall också beskriver våldtäktsmannen i enlighet med hegemoniska normer för manlighet. Min tolkning är att informanterna försöker frånta våldtäktsmannen ansvaret för att själva kunna göra tolkningen att fina killar inte våldtar* (Jeffner 1997 s. 185).

Jeffner menar här att det finns en uppfattning om att det bara är personer med ”problem” (såsom psykiska störningar, problematisk barndom och/eller kriminalitet) som begår våldtäkt. Denna diskurs kring vad en våldtäktsförövare ska vara innebär samtidigt att personer som på ytan är lyckade, snygga och/eller framgångsrika utesluts ur den diskursen. Sådana personer kan inte begå våldtäkt. De tre ishockeyspelarna är sådana personer. De passar inte in i mallen för hur en ”riktig” våldtäktsförövare är, vilket också återspeglas i tidningstexten. När texten spelar på sådana för givet tagna uppfattningar om den typiske våldtäktsförövarens egenskaper finns det en risk att hela texten vinklas efter dessa enligt Peter Dahlgren (2000 s. 94ff). Här kan vi också se en reproducerande verkan där diskurser återskapas istället för att ifrågasättas i tidningstexterna.

Påföljande dag följs händelsen med detaljerade beskrivningar av händelseförloppet och presskonferensen som hållits. Det hela benämns som ”sexskandalen” och de tre männen är nu ”skandaltrion” och ”skandalspelarna”. Men det som är skandal är inte i första hand att en kvinna har blivit våldtagen utan att de tre ishockeyspelarna är inblandade. Aftonbladet beskriver händelsen som hockeyfesten som blev till ”...en av de svartaste dagarna i svensk hockeyhistoria” (050212) och ishockeyförbundets ordförande gör två gånger uttalandet att åtgärder måste vidtas ”...speciellt med tanke på den skada hockeyn lidit på grund av det här.”(Aftonbladet 050212).

I alla artiklar är det övervägande den skada som ishockeyn som sport har blivit utsatt för, snarare än den skada som kvinnan åsamkats, som står i fokus. Trots att kvinnan faktiskt är den enda som bevisligen som *upplevt* en våldtäkt och trots att männen i ett ganska tidigt skede blir oskyldigförklarade, finns det enormt mycket mer skrivet om ishockeyn och ishockeyspelarnas väl och ve än kvinnans.

Detta underbyggs också av hur mycket direkta uttalanden det finns från männens och även ishockeyförbundets sida. Det görs djupgående genomgångar av händelseförloppet och presskonferenserna som hölls bevakades hårt av sportjournalisterna. I dessa direkta uttal säger männen bland annat att de ”...inte planerat att gå ut och ta med en brud till hotellrummet” och att ”[i]nget har skett mot hennes vilja [...] Om vi ska ha skamkänslor, ska inte hon också ha skamkänslor?” (*Expressen* 050214). Deras advokat får uttala sig i tidningarna om hur ”[d]et som skedde mot de här killarna är helt förskräckligt...” (*Dagens Nyheter* 050212) och i en artikel beskriver han återkommande om hur ”pojkar” blivit utsatta för angrepp när det anklagelsen ändå var ”substanslös” (*Aftonbladet* 050212).

De tre männen förminskas här till tre pojkar som inte riktigt förstått vad som hänt och inte heller kan ta ansvar för det. I intervjuer med de tre männen framställs de nästan på ett medlidande och sympatiskt sätt då exempelvis en vän till en av männen "[m]ed gråten i halsen säger [...] - Jag tycker det är så jobbigt. Jag tänker på deras liv och deras familjer. Jag hoppas det ska lösa sig till det bästa för alla." (*Expressen* 050212). De tre männen beskrivs som "[p]ressade, rödögda och fåordiga..." (*Dagens Nyheter* 050212) och en av dem säger att han känner att han känner sig "...jättekränkt, jag känner mig sliten i bitar..." (*Expressen* 050212). Artiklarna handlar till större delen om hur omoraliskt det var av de tre männen att gå på krogen kvällen före en match och vad detta kommer innebära för svensk ishockey. Det hela utspelar sig i en sportvärld där mannen är normen. Det är oftast män som skriver artiklarna, de skriver för män och de skriver med ett fokus på män.

Det är i princip bara tidningarnas sportdelar som bevakar händelsen. Våldtäkt brukar i vanliga fall gå under kriminaljournalistik och kriminaljournalister borde ha större erfarenhet av sådana fall, vilket gör dem mer relevanta i även i detta sammanhang. Det faktum att det är sportjournalister som skriver om händelsen ger en tydlig stilistisk vinkel med en viss jargong, som att en spelare "...fixade det blå-gula målet..." (*Expressen* 050212). Dessutom använder både *Aftonbladet* och *Expressen* smeknamn på en av spelarna när de benämner Kristian Huselius som "Husse" (*Aftonbladet* 050212, *Expressen* 050820).

Sättet som texten för ut informationen på tilltalar en viss publik som är van att läsa den sortens text. Det är en egen genre som inte inbjuder alla nyhetsläsande människor till engagemang. Texten befinner sig också i en viss del av tidningen som kanske inte alla väljer att läsa. Detta gör den otillgänglig för vissa grupper. Dahlgren menar att ett sådant grepp medför att texten inbjuder till vissa förhållningssätt och samtidigt utesluter andra alternativa tolkningsmöjligheter (2000 s. 89). Textens uppenbara sportvinkel ger lite utrymme för ett rättsperspektiv där det faktiskt också existerar ett offer.

Männens uttalande om att det hela inte var planerat visar på deras syn på kvinnan som en passiv person som de råkade "ta med". Svenska Dagbladet beskriver händelsen som att männen medger att "...de hade sex med kvinnan [...] men att kvinnan var med på det." (050214). Männen får uttala sig om att de inte gjorde något "...*mot* (förf. kursivering) hennes vilja..." (*Expressen* 050214) men om hon verkligen aktivt *ville* får stå osagt. Kvinnan framställs konsekvent som den passiva parten i sammanhanget.

Med passiva meningsbyggnader som "...hon blivit våldtagen av landslagstrion..." (se t. ex. *Aftonbladet* 050211) reproduceras diskursen om kvinnan och hennes sexualitet som passiv

och inväntande. Enligt Christian Diesen finns det inom rättsammanhang en diskurs kring män och kvinnor som subjekt respektive objekt (Diesen 2005 s. 217). Detta återspeglas i mediebevakningen där offret framställs som ”kvinnligt”, då passivitet och offerstatus traditionellt associeras med kvinnlighet.

I analysen av texterna har det framkommit att fokus i princip ligger helt på de tre anklagade. Detta är visserligen positivt då det är självklart att den som blir anklagad för en våldtäkt som ska granskas och inte den som blivit utsatt för den. Men om vi frågar oss av vilken anledning detta fokus läggs på de anklagade framkommer att det till stor del har att göra med deras status som ishockeyspelare.

Diskussionen som får plats i texten rör sig om huruvida det är lämpligt att en landslagsspelare går ut och tar en öl istället för att gå och lägga sig kvällen före en match och om en spelare som gör så bör få vara kvar i landslaget. Flera gånger betonas vilken skada detta har gjort på ishockeyn som sport.

Fokus går från själva våldtäktsanklagelsen, via det moraliskt förkastliga att inte tänka på laget och sporten, till hur mycket skada det här har gjort för sporten och att de stackars spelarnas karriärer eventuellt är slut. Expressen tar till och med upp hur mycket de tre männen förlorat (inte kommer tjäna) på grund av händelsen under rubriken ”[s]exnattens pris” (*Expressen* 050215). Kvinnan som anmälde de tre männen får inte mycket uppmärksamhet. De få direkta uttalanden hon gör handlar mest om hur hon kände sig utnyttjad.

Dessutom framställs männen som tre stora ishockeyspelare med hög status. De är tre lyckade ”killar” som en del har uppfattningen om som personer som inte skulle behöva sätta sig i en sån situation. De nästan letar efter en ursäkt eller något som obevekligen fått dem att göra det de står anklagade för. Stina Jeffner ser samma mönster i sin undersökning där ungdomar ofta föreställer sig våldtäktsförövare som personer med låg social status och även psykiska problem (Jeffner 1997 s. 179ff).

4.2 Våldtäkten som inte var någon våldtäkt

Med rubriker som ”35-årig mamma våldtogs av gäng i flera timmar” (*Aftonbladet* 030312) inleddes den massiva mediebevakning som omgärdade händelserna i Tumba våren 2003. Fyra män i 20- till 22-årsåldern anklagades för att ha våldtagit en 35-årig kvinna. Från början går det att urskilja två stereotyper som framställs i tidningsartiklarna och som ställs emot varandra.

Den person det rör sig om benämns ofta i termer av att hon är mamma, vilket ger en bild av en kvinna som tar hand om sina barn, går till jobbet och inte är ute och festar särskilt ofta. Aftonbladet skriver att "[p]ersoner som känner henne beskriver henne som en snäll, hjälpsam och social tjej med många vänner." (*Aftonbladet* 030312). Detta i kombination med att meningsbyggnaderna oftast är passiva, och i många fall utan agent, som när Dagens Nyheter sätter rubriken: "Kvinna våldtagen i sin lägenhet" (030217), sätter henne i en dager av hjälplöst, utnyttjat offer och som en som passar in i den schablonbild som Christian Diesen menar finns av ett våldtäktsoffer. Hon framställs som en redig kvinna med jobb och ett omfattande socialt umgänge. Hon är mamma och lite äldre och har dessutom ingen tidigare relation till förövarna. Sådana kvinnor anses ha hög trovärdighet och passar bra in i den bild som finns av våldtäktsoffret (Diesen 2005 s. 217ff).

Likaså blir de anklagade männen av tidningarna inplacerade i schablonbilden av en våldtäktsförövare. Genom att vinkla hela bevakningen mot att de misstänkta förövarna är del av en gängkultur skapas en bild av de "typiska" våldtäktsförövarna.

De misstänkta är, enligt polisen, mycket kända i gängmiljön i södra Botkyrka och har tidigare gjort sig skyldiga till vålds- och narkotikabrott. De ska vara nära allierade med en grupp som kallar sig FFL (Fucking for life) och håller till i Tumbatrakten (*Dagens Nyheter* 030312).

Också för våldtäktsförövaren finns en schablonbild där faktorer som kriminalitet, invandrarbakgrund och låg social status är framträdande (Diesen 2005 s. 117ff). Tidningarna använder sig i sin rapportering kring fallet av just dessa schabloniserande framställningar av de anklagade och bidrar därmed till en stereotyp uppfattning av våldtäktsförövare.

Männen citeras också på ett sätt som bidrar till att konstituera denna stereotyp.

-Är det någon som har blivit utnyttjad här så är det jag. Hon fick aldrig nog...(*Aftonbladet* 031014)

-Jag har sett många porrfilmer, det är inte så konstigt att tjejer ligger med många samtidigt...(*Aftonbladet* 031014)

-Hon tvingade oss...(*Aftonbladet* 030410)

Dessa citat bidrar till att väcka läsarens avsky och att skapa och behålla den onyanserade bilden av våldtäktsförövaren som en kvinnoföraktande, porrfilmstittande gängmedlem med invandrabakgrund.

Det (sic) tillhör samma gäng, bestående av ungdomar i 20-årsåldern med invandrabakgrund som mestadels rör sig i Tumba (Expressen 030312).

Eftersom tidningarna inte gör någon problematisering ur etnicitetssynpunkt lastas den sociala kategorin ”invandrarkillar” med vissa egenskaper som konstituerar en diskurs kring ”invandrarkillar”. På grund av tidningarnas framställning av denna sociala kategori (re)produceras konnotationer till den och ger en obalanserad generell syn på individer. Dessa mäns beteende är absolut inte ursäktbart men andra människor som skulle kunna klassas i samma socialt konstruerade kategori får på grund av tidningarnas onyanserade framställning ett socialt stigma.

Det kan också leda till att kvinnor som känner sig rädda ofta gör det i stort sett obefogat då de flesta som faller inom gruppen ”invandrarkillar” inte har några som helst intentioner att överfalla och våldta någon.

Tyvärr är det inte alls ovanligt att kvinnor utnyttjas sexuellt på det här sättet, det tillhör den här gängkulturen, säger Fredrik Gårdare, chef för Fittjakommissionen (*Dagens Nyheter & Expressen* 030312).

Här reduceras dessa mäns handlingar till deras ”gängkultur”. Denna ”gängkultur” står också i nära förbindelse med något vi skulle kunna benämna ”invandrarkultur”. Anna Bredström (2003) menar att det i vårt samhälle finns föreställningar, rörande människor som har invandrat till Sverige, om både ”...ett ’kulturellt arv’ [...] [och om] en gängkultur skapad i den misär som segregering, diskriminering och marginalisering medför...” (Bredström 2003 s. 187). Dessa för givet tagna sanningar kan i sin tur legitimera andra sociala maktobalanser, vilket medför diskriminering av vissa sociala grupper.

Om kategorin ”invandrarkillers” närvaro i media oftast är i samband med brottslighet som enskilda individer misstänks för, blir tillslut hela gruppen sammankopplad med brottslighet, i det här fallet våldtäkt. Dessutom bidrar en sådan här konstruering av grupper som avvikande till att ”svensken” blir normaliserad och icke avvikande (Bredström 2003 s. 187ff). Den implicita kategoriseringen i tidningar bidrar till att skapa och återskapa konstruktionen av socialt över- och underordnade grupper.

Ett vanligt grepp i mediala texter är att låta någon som kan ses som ”expert” göra ett uttalande. Återigen får chefen för den så kallade Fittjakommissionen kommentera läget:

Tjejer utnyttjas hänsynslöst på olika sätt, även sexuellt. De ses mer eller mindre som leksaker som de kan behandla illa, säger Fredrik Gårdare (*Aftonbladet* 030312).

I egenskap av ”expert” har uttalandena från chefen för Fittjakommissionen mer tyngd för läsaren och dessa påståenden får mer en ton av fakta. Sådana här expertintyg har en retorisk effekt då de fungerar övertygande på läsaren (Dahlgren 2000 s. 96ff). Stereotypen av våldtäktsförövaren förstärks ytterligare genom citering av sådana uttalanden.

I början av rapporteringen beskrevs kvinnan som den oskyldiga, välanpassade mamman men tidningsartiklarna tar en intressant vändning då rättegången börjar och händelseförloppet börjar utredas. Helt plötsligt ligger fokus bland annat på att kvinnan har dansat, druckit och uppträtt allmänt flirtig.

I detta skede i nyhetsbevakningen börjar tidningsartiklarna använda sig av chockerande citat och närgångna beskrivningar. I synnerhet återfinns detta i *Aftonbladet* och *Expressen* vilka också har ett större behov ur ekonomisk synpunkt av att sälja lösnummer. *Expressen* skriver om att ”[p]å kvinnans lakan hittade polisen 59 spermafläckar – från sex olika män.” (031104). Samma tidning citerar också kvinnan när hon berättar om händelsen (vilket för övrigt i princip är den enda gången hon citeras direkt i tidningen):

-...jag minns att jag har fått sperma i ansiktet och hela munnen, och sen vet jag att jag ville gå ut från sovrummet och då var det låst...

-Jag vet liksom inte hur länge det pågår. Jag minns att han ligger på rygg och säger att jag skulle suga honom.

[...]

-...någon hade hade (sic) sin penis i min mun och jag tänkte bara att det här får gå över (*Expressen* 031104)

Citaten ger tidningarna en ursäkt att skriva om sex och göra pornografiska antydningar i texten. Detta för att skapa större intresse och fånga en större publik. Dahlgren menar att det är vanligt med sådana blickfångare, som anspelar på exempelvis sex, för att väcka intresse hos publiken (2000 s. 97). Men vad som också blir tydligt i dessa illa dolda pornografiska

beskrivningar, är de fortsatt traditionella genusstereotyperna. På grund av de ekonomiska aspekterna konstitueras diskurser kring kvinnors och mäns sexualitet. Tidningarna vinner på att spela på traditionella genusaspekter där kvinnan är offer och männen är förövre.

Dessutom ställer citaten och tidningarnas beskrivningar av aktörerna, kvinnan i en dager av ”odygdighet”. Expressen skriver hur en av de misstänkta uttryckt sig om kvinnan den aktuella kvällen: ”Vi har en hora i en lägenhet om ni vill följa med och sätta på henne!” (*Expressen* 030312). Hon blir ”horan” som visserligen blivit utsatt för oförrätt men som ändå inte lyckats undvika situationen.

Om tjejen har ’ett rykte’ och/eller *om hon uppträder på ett visst sätt – varit utmanande klädd och flirtat* (förf. kursivering) – värderas det hon blir utsatt för som något hon kan ha sig själv att skylla för, till och med kanske något hon själv ville (Jeffner 1997 s. 173).

Dessa smått pornografiska beskrivningar ger en bild av ett våldtäktsoffer som kanske ändå inte var ett våldtäktsoffer. Trots tidningarnas explicita intention att stå på kvinnans sida blir bilden förhandlingsbar och kvinnan ifrågasätts indirekt. Allt hon gjort tidigare på kvällen beskrivs så att läsaren får en bild av en kvinna som dansat, druckit och haft kul. Hade hon sen inte tagit med männen hem hade det inte varit något speciellt med hennes utekväll i läsarens ögon, men så fort hon anklagar dem för våldtäkt sätts hennes beteende under lupp och blir helt plötsligt relevant för vad männen utsatt henne för.

Männens förehavanden på kvällen innan det misstänkta brottet får inte alls samma uppmärksamhet, trots att det vid ett misstänkt brott oftast är den/de misstänkta som blir granskad, inte offret.

Stina Jeffner menar att ”[o]m våldtäkt tolkas som ett brott kopplat till kvinnors dygd men som en struntsak om det sker en odygdig kvinna, blir inte våldtäkt brottet, utan brottet blir att vara en odygdig kvinna.” (1997 s. 17). Denna teori får delvis sin bekräftelse i hur texterna kring fallet i Tumba framställer männen och kvinnan. Jeffner tycker sig också kunna se en attityd bland sina informanter där det kan vara en förmildrande omständighet om ett våldtäktsoffer betett sig och/eller klätt sig utmanande. Hon menar att det finns en diskurs där killar har ett tolkningsföreträde medan tjejer har ett ansvar att inte ”locka” eller ”utmana”. Där finns en generell inställning gentemot tjejer som flirtar med för många killar att hon är slampig. Jeffner tolkar informanterna som att en tjej som inte är som en tjej ”bör” vara, inte går att våldta (Jeffner 1997 s. 169ff).

Hotet att bli kallad hora tolkar jag som en begränsning för tjejerna, eftersom det hindrar dem att vara sexuellt aktiva. För killarna tolkar jag istället föreställningarna om horan som en potentiell möjlighet, då det blir tillåtet att utnyttja dessa speciella tjejer (Jeffner 1997 s. 179).

Detta är en tydlig effekt som texten genom den diskursiva praktiken bidrar till på den sociala praktiken. Medvetenheten hos tjejerna i Jeffners undersökning om hur de ”bör” vara inskränker på deras sociala utrymme och ger dem mindre frihet i sin sexualitet än vad killar har. Här blir det synligt hur sociala begränsningar går att härleda till en allmän diskurs där media har en viktig roll.

4.3 Avslutande reflektioner

En framträdande aspekt är hur olika de båda offren framställs i mediebevakningen. I det första fallet från 2005 får den anmälande väldigt lite uppmärksamhet. Här är det istället ishockeyn som sport som är ett ”offer”. De tre männens handling ses till stor del som en skada för ishockeyn snarare än ett brott mot kvinnan. I det andra fallet som är från 2003 kommer kvinnan sällan till tals i tidningarna men analyseras och synas desto mer. I framställningarna av henne går hon från att vara tvåbarnsmamma till att vara en festande tjej med tidigare erfarenhet av gruppsex.

En annan aspekt som blir tydlig i framförallt fallet från 2003 är hur ”gängkultur” och ”invandrarkultur” används som orsak till mäns våld mot kvinnor. Det går också att dra en parallell till ”hockeykulturen” som nämns i rapporteringen från 2005. Dessa ”kulturer” ses som en bidragande orsak till varför männen beter sig som de gör. Männens handlingar reduceras delvis till dessa kulturer och fråntas sitt individuella ansvar. Beteendet normaliseras genom detta och tillskrivs ett manligt genus.

Det är intressant att se att trots de olika ”kulturernas” bakgrund, vilken skiljer sig både ur etnicitets- och klassynpunkt, kan de användas av medierna för att förklara liknande beteende. Det är också anmärkningsvärt att den ena ”kulturen” (gäng) passar in i schablonbilden av våldtäktsförövaren medan den andra (hockey) inte har samma självklara koppling.

I båda fallen syns diskursen kring våldtäkt, våldtäktsförövare och våldtäktsoffer. De schablonbilder som Christian Diesen beskriver återspeglas i tidningarnas sätt att skriva om förövare och offer (2005 s. 217). I det första fallet avviker de misstänka förövarna från

schablonen genom att inte vara socialt utslagna eller misslyckade individer utan tre framgångsrika sportstjärnor. Detta leder till en misstro kring anklagelsen som om deras status medför att de inte kan begå ett sådant brott. I det andra fallet passar däremot de misstänkta förövarna in i schablonbilden. De är inte etniska svenskar och ingår i ett förortsgäng som hållit på med kriminalitet innan.

I början framställs även offret som en schablonbild. Hon är mamma till två barn och har ett stabilt liv med jobb och ordnat socialt umgänge. Här ändrar sig dock tonen allt eftersom och hennes handlingar under den aktuella kvällen blir plötsligt väldigt relevanta. Artiklarnas framställning av henne glider nästan omärkligt längre och längre ifrån den första bilden och slutar en bra bit ifrån den ursprungliga, så väl passande schablonbilden.

Om mannen ska kunna åtalas som misstänkt förövare (i en situation där det saknas vittnen) måste han stämma med bilden av en tänkbar förövare och om kvinnan ska kunna få upprättelse som målsägande måste hon stämma med bilden av ett offer (Diesen 2005 s. 217).

I överförd bemärkelse kan det sägas att detta återspeglas både i texternas sätt att framställa företeelsen och i den sociala praktiken. Stina Jeffners undersökning visar tydligt att informanterna har en viss bild av hur en våldtäktsförövare och ett våldtäktsoffer ska vara och bete sig och inte minst vilket kön de ska ha.

Dessa schablonbilder är normgivande och kan ses som en hegemonisk diskurs kring våldtäkt, både i massmedier och i den sociala praktiken (vilken massmedierna också är en del av). Sällan blir den utmanad av alternativa diskurser. Jeffner nämner något enstaka fall då en informant givit en alternativ bild till den mer generella men i övrigt är attityderna ganska entydiga. På liknande sätt är tidningsartiklarna på ett djupare textuellt plan genomsyrat av samma hegemoniska diskurs. Deras generella anspråk på att vara objektiva och komma med en slags sanning ger dessutom publiken få alternativa bilder, vilket reproducerar denna hegemoniska diskurs. Genom den diskursiva praktiken blir den normgivande våldtäktsdiskursen återskapad i den sociala praktiken.

Det är också problematiskt att rapporteringen i det första fallet tar en uppenbar utgångspunkt i sporten istället för i ett rättssammanhang. Sportjournalistiken är en journalistik som till stor del vänder sig till män, är skriven av män och handlar om män. Ur ett genusperspektiv blir detta ett uteslutande och begränsat sätt att rapportera om våldtäkt och förutom att många delar säkert förbigås reproduceras dessutom en tydlig diskurs kring både våldtäkt och ”sportkulturen”.

Syftet med den här analysen var att undersöka på vilket sätt det skrivs om våldtäkt och vad det får för konsekvenser för hur vi föreställer oss våldtäkt, alltså att visa om och hur det finns kopplingar mellan texten och den sociala praktiken. Genom att analysera dessa tidningsartiklar har sådana kopplingar synliggjorts mellan dessa två dimensioner. Analysen visar att det finns ett visst sätt i tidningarna att skriva om och framställa både våldtäktsförövare och våldtäktsoffer, vilket återskapar en inte helt rättvisande uppfattning om var, när, hur och varför det kan hända.

5 Slutkommentar

Dessa två händelser blev enormt omskrivna i pressen. Mediebevakningen var intensiv och även allmänheten blev engagerad i frågorna. En del krävde lagändring på en gång, andra menade att rättsväsendet hade gjort ett riktigt bedömande.

Efter alla turer kring de ishockeyspelande männen slutade det med att de ”ställde sina platser till förfogande” för lagets och turneringens bästa. En undran är såklart att om anklagelserna inte hade haft ett uns av sanning, hade de då hoppat av? Faktum kvarstår att kvinnan har anmält något som *hon* upplevde var en våldtäkt. Men i nyhetsrapporteringen går fokus från själva våldtäktsanklagelsen, via det moraliskt förkastliga att inte tänka på laget och sporten, till hur mycket skada det här har gjort för sporten och att de ”stackars spelarnas” karriärer eventuellt är slut. I allt detta undrar jag: Var finns kvinnan?

I fallet med den misstänka gruppvåldtäkten har jag förvånats över hur tidningarna, framförallt kvällstidningarna, tidvis har ”gottat” sig i detaljer. Detta sätt att rapportera om våldtäkt bidrar självklart till en syn på offret som inte är helt rättvis. En förklaring från mediernas sida är att det är vad folk vill läsa, eftersom de säljer fler lösnummer med sådana reportage. Men efterfrågan styrs också av tillgången. Massmedier har ett ansvar för vad som skrivs eftersom det faktiskt till stor del utgör den bild allmänheten får av rättsfall som dessa.

I inledningen positionerade jag mig för att det fanns en onyanserad bild av våldtäkt i våra massmedier. Denna positionering har säkert delvis färgat min analys men jag tycker också att även utan denna positionering hade ett liknande resultat uppnåtts. Svagheten med diskursanalys är att resultatet inte går att generalisera alltför brett. Dock tycker jag att resultatet av den här diskursanalysen talar ett tydligt språk. Diskursanalys som metod har bidragit till att resultatet blir en närstudie av ett visst fält inom massmediala texter. Metoden var en tillgång för syftet, att avslöja och förstå underliggande betydelser i texterna.

Referenslista

Referenslitteratur

Bredström, Anna. "Maskulinitet och kamp om nationella arenor – reflektioner kring bilden av 'invandrarkillar' i svensk media". I de los Reyes, Paulina; Molina, Irene & Mulinari, Diana (red.), 2003. *Maktens (o)lika förklädnader*. Stockholm: Bokförlaget Atlas

Börjesson, Mats, 2003. *Diskurser och konstruktioner – En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Dahlgren, Peter. "Vad säger medierna och vad betyder de?". I Jarlbro, Gunilla (red.), 2000. *Vilken metod är bäst – ingen eller alla? Metodtillämpning i medie- och kommunikationsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Diesen, Christian, 2005. "Processrättsligt perspektiv". I Diesen, Christian et. al., *Likhet inför lagen*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Eldén, Sara. "Att fånga eller bli fångad i diskursen? Om diskursanalys och emancipatorisk feministisk metodologi". I Lundqvist, Åsa; Davies, Karen & Mulinari, Diana (red.), 2005. *Att utmana vetandets gränser*. Malmö: Liber AB

Fairclough, Norman, 1995. *Critical discourse analysis – the critical study of language*. Essex: Longman Group Limited

Foucault, Michel, 1990 (1978). *The history of sexuality vol. 1*. New York: Vintage Books Edition

Hall, Stuart & Gieben, Bram, 1992. *Formations of modernity*. Cambridge: Polity Press

Jeffner, Stina, 1997. "Liksom våldtäkt, typ" – om betydelsen av kön och heterosexualitet för ungdomars förståelse av våldtäkt. Uppsala universitet

MacKinnon, Catharine A., 2005. *Women's lives, men's laws*. Cambridge (USA): Harvard University Press

MacKinnon, Catharine A. "Sexuality". I Nicholson, Linda (red.), 1997. *The Second Wave*. London: Routledge

Sahlin, Ingrid. "Diskursanalys som sociologisk metod". I Sjöberg, Katarina, 1999. *Mer än kalla fakta – kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Winther Jörgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Övrig litteratur

Andersson, Ulrika, 2004. *Hans (ord) eller hennes? – En könsteoretisk analys av straffrättsligt skydd mot sexuella övergrepp*. Lund: Bokbox Förlag

Barker, Chris & Galasinski, Dariusz, 2001. *Cultural studies and discourse analysis – A dialogue on language and identity*. London: SAGE Publications

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur

Cuklanz, Lisa M., 1996. *Rape on trial – How the mass media construct legal reform and social change*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Neumann, Iver B., 2003. *Mening, materialitet, makt – en introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Trost, Jan, 2002. *Att skriva uppsats med akribi*. Lund: Studentlitteratur

Wennstam, Katarina, 2005. *En riktig våldtäktsman – En bok om samhällets syn på våldtäkt*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag

Internetkällor

Brottsförebyggande Rådet. (elektronisk)
Tillgänglig: <<http://www.bra.se>>

Materialhänvisningar

Alla artiklar är hämtade från Mediearkivet (www.retriever-info.com) och Presstext (www.presstext.se). Datum inom parentes anger det datum då artikeln hämtades.

Stockholm 2005

”Chockendirekt i tv - Tidernas hockeyskandal”
Aftonbladet 2005-02-11 (2006-04-27)
Mats Wennerholm

”Hörda om våldtäkt - Stjärnorna hämtades av polisen efter 21-åriga kvinnans anmälan”
Aftonbladet 2005-02-11 (2006-04-27)
Claes Petersson

”Spelarna: Vi är oskyldiga. Trion inatt: Det här är helt sjukt”
Expressen 2005-02-11 (2006-04-27)
Daniel Berglund

”Svenska Ishockeyförbundet kommer själva att utreda turerna ”
Aftonbladet 2005-02-12 (2006-04-27)
Mats Wennerholm

”Silbersky rasar mot polisen: De har gått för långt”

Aftonbladet 2005-02-12 (2006-04-27)

Lennart Håård

”Flydde hem till familjen - Trion lämnade Tre Kronor: Vi tänker på laget och förbundet”

Aftonbladet 2005-02-12 (2006-04-27)

Stefan Persson

”Vi vill få det här uppklarat”

Dagens Nyheter 2005-02-12 (2006-04-27)

Hans Jansson

”Spelarna friade från våldtäkt. Förundersökningen mot Lija, Huselius och Tallinder läggs ned”

Dagens Nyheter 2005-02-12 (2006-04-27)

Gunnar Sörbring

”Förbundets dom: slut i Tre Kronor”

Expressen 2005-02-12 (2006-04-27)

Mathias Lühr

”Jag känner mig kränkt’. Spelarna friade men skakade - nu vilar de ut”

Expressen 2005-02-12 (2006-04-27)

Mattias Ek, Mathias Lühr, Mikael Bondesson

”Sexskandalen chockade alla. SPORT-Expressen kartlägger de fyra dyggen som skakar svensk hockey”

Expressen 2005-02-12 (2006-04-27)

Mattias Ek, Mathias Lühr

”Vi har inte gjort nåt fel’. Stjärnorna talar ut - men de vill inte be kvinnan om ursäkt”

Expressen 2005-02-14 (2006-04-27)

”NHL-trion talar ut”

Svenska Dagbladet 2005-02-14 (2006-04-27)

Lars Pedersen/TT Jakob Sillén/TT

”Sexnattens pris: 1,3 milj. Friade av polisen - men förlorar jobben och sina jättelöner”

Expressen 2005-02-15 (2006-04-27)

Daniel Berglund , Stefan Sjöström

”Domen: livstid. Förbundets hemliga beslut - de får aldrig spela i Tre Kronor igen”

Expressen 2005-08-20 (2006-04-27)

Sofie Gustafsson

Tumba 2003

”Kvinna våldtagen i sin lägenhet”

Dagens Nyheter 2003-02-17 (2006-04-26)

”35-årig mamma våldtogs av gäng - i flera timmar - Männen drogade kvinnan innan övergreppen”

Aftonbladet 2003-03-12 (2006-04-26)

Camilla Norström

”Misstänkt gruppvåldtäkt mot kvinna i Tumba”
Dagens Nyheter 2003-03-12 (2006-04-26)

”Våldtogs av nio män. Polisen misstänker: Tvåbarnsmamma drogades av gänget”
Expressen 2003-03-12 (2006-04-26)
Niclas Rislund, Marika S Wischman

”Våldtogs av flera män - nu dödshotas hon”
Aftonbladet 2003-04-10 (2006-04-26)
Camilla Norström

”De hade sex med kvinnan i fyra timmar - 35-åriga tvåbarnsmamman berättar om skräcknatten”
Aftonbladet 2003-10-14 (2006-04-26)
Camilla Norström

”Jag tänkte: Det här går över’. Tvåbarnsmamman om den friande domen”
Expressen 2003-11-04 (2006-04-26)
Magnus Hellberg

Övriga

”Våldtäktsman attackerade sex kvinnor. Polisen: Risken är stor att det blir ett mord”
Expressen 2003-05-04 (2006-06-16)
Claes Carlson

Bilaga 1

Förteckning över alla artiklar som ingår i analysmaterialet.

Stockholm 2005

Aftonbladet

”Chockendirekt i tv - Tidernas hockeyskandal”

Aftonbladet 2005-02-11

Mats Wennerholm

”Hörda om våldtäkt - Stjärnorna hämtades av polisen efter 21-åriga kvinnans anmälan”

Aftonbladet 2005-02-11

Claes Petersson

”Svenska Ishockeyförbundet kommer själva att utreda turerna ”

Aftonbladet 2005-02-12

Mats Wennerholm

”Silbersky rasar mot polisen: De har gått för långt”

Aftonbladet 2005-02-12

Lennart Håård

”Sponsorer rasar kräver åtgärder: Det är avskryvt”

Aftonbladet 2005-02-12

Markus Eriksson

”Sexskandalen som skakar Sverige”

Aftonbladet 2005-02-12

Johan Flinck, Mats Wennerholm, David Tanentsapf, Claes Petersson, Lennart Håård, Joachim Kerpner, Anders Johansson

”Ni är intevälkomna’ - Linköping hotar med straff: Det räcker inte att de friats från brott”

Aftonbladet 2005-02-12

Stefan Persson

”Flydde hem till familjen - Trion lämnade Tre Kronor: Vi tänker på laget och förbundet”

Aftonbladet 2005-02-12

Stefan Persson

”Lilja om domen: Jag accepterar - Spelarna stängs av från Tre Kronor”

Aftonbladet 2005-02-13

Stefan Persson

”Vi har inte gjort fel’ - Lilja, Huselius och Tallinder talar ut om skandalnatten på hotellet: Det ska inte få hända, men nu hände det”

Aftonbladet 2005-02-14

”Affären granskas av överåklagare - Alla handlingar ska ses över på nytt”

Aftonbladet 2005-02-16

Tomas Kvarnkullen

”Nu utreds de på nytt - Fler landslagsstjärnor kan förhöras om sex- natten med 22-åringen”

Aftonbladet 2005-03-04

Oisín Cantwell

Dagens Nyheter

”Tre stjärnor i Tre Kronor i polisförhör om våldtäkt”

Dagens Nyheter 2005-02-11

Hans Jansson, Malin Fransson, Michael Winiarski

”Vi vill få det här uppklarat”

Dagens Nyheter 2005-02-12

Hans Jansson

”Spelarna friade från våldtäkt. Förundersökningen mot Lija, Huselius och Tallinder läggs ned”

Dagens Nyheter 2005-02-12

Gunnar Sörbring

”Skandalspelarna stoppas i Tre Kronor”

Dagens Nyheter 2005-02-13

Malin Fransson

”Skandaltrion förklarar sig”

Dagens Nyheter 2005-02-14

”Skandalspelare får sparken. Kristian Huselius och Henrik Tallinder tvingas lämna LHC och Andreas Lilja avbryter säsongen.”

Dagens Nyheter 2005-02-15

Malin Fransson

”Hockeyskandalen utreds igen”

Dagens Nyheter 2005-03-04

Malin Ekmark

”Nya förhör efter påsk med kvinnan i hockeyskandalen”

Dagens Nyheter 2005-03-11

Peter Letmark

”Nya förhör i hockeyskandalen”
Dagens Nyheter 2005-03-18
Lasse Wierup

”Inga drogspår hos kvinnan i hockeyskandalen”
Dagens Nyheter 2005-03-19

”Hockeystjärnorna slipper undan åtal”
Dagens Nyheter 2005-06-11
Anders Hellberg

”Hockeyförbundet kräver ursäkt av spelarna”
Dagens Nyheter 2005-08-21

Expressen

”Spelarna: Vi är oskyldiga. Trion inatt: Det här är helt sjukt”

Expressen 2005-02-11
Daniel Berglund

”Nu stoppas de från spel i Tre Kronor”
Expressen 2005-02-11
Mattias Ek

”Spelarna: Vi hade sex. Kvinnan till polisen: Jag blev våldtagen i flera omgångar”
Expressen 2005-02-11
Lennart Kriisa

”Kvinnan: De var trevliga. Därför följde hon med Tre Kronor-stjärnorna till hotellet”
Expressen 2005-02-12
Anders Fallenius, Peter Thunborg

”Jag känner mig kränkt”. Spelarna friade men skakade - nu vilar de ut”
Expressen 2005-02-12
Mattias Ek, Mathias Lühr, Mikael Bondesson

”Förbundets dom: slut i Tre Kronor”
Expressen 2005-02-12
Mathias Lühr

”Sexskandalen chockade alla. SPORT-Expressen kartlägger de fyra dygnen som skakar svensk hockey”
Expressen 2005-02-12
Mattias Ek, Mathias Lühr

”De vägrar prata. Förbundet kräver en ursäkt - men spelarna är tysta”
Expressen 2005-02-13
Alexandra Forslund, Mathias Lühr

”Tre dagar - tre reaktioner från förbundet: Ledningen har vänt - nu sågar de spelarna: 'De förnedrade kvinnan'”
Expressen 2005-02-13
Alexandra Forslund

”Melin fick peka ut dem Förbundskaptenen om videofilmen: 'Jag blev chockad'”
Expressen 2005-02-13
Mattias Ek

”De struntade i sina egna regler”
Expressen 2005-02-14
Mathias Lühr

”Vi har inte gjort nåt fel'. Stjärnorna talar ut - men de vill inte be kvinnan om ursäkt”
Expressen 2005-02-14

”Sexnattens pris: 1,3 milj. Friade av polisen - men förlorar jobben och sina jättelöner”
Expressen 2005-02-15
Daniel Berglund , Stefan Sjöström

”Därför kan de bli fällda. Åklagaren: 'Det är viktigt att det blir rätt den här gången'”
Expressen 2005-03-04
Terese Cristiansson

”Träffade kvinnan - nu blir han polisens nyckelvitne”
Expressen 2005-03-05
Daniel Berglund Terese Cristiansson

”Kvinnan till nytt förhör i morgon. 'Självklart är situationen uppslitande'”
Expressen 2005-03-17
Terese Cristiansson

”Här förhörs hon om sexskandalen. 22-åringen minns ny detalj från Tre Kronor-natten”
Expressen 2005-03-19
Terese Cristiansson

”De vill tala ut - får nobben. Skandalspelarna får inget möte med hockey- förbundet: 'Ser ingen anledning till att träffas'”
Expressen 2005-06-11
Mathias Lühr

”Domen: livstid. Förbundets hemliga beslut - de får aldrig spela i Tre Kronor igen”
Expressen 2005-08-20
Sofie Gustafsson

”Ursäkten kan få dem fria. Ny öppning för hockeystjärnorna - trots allt”
Expressen 2005-08-21
Mats Bråstedt

Svenska Dagbladet

”Tre spelare i förhör om våldtäkt före matchen ”

Svenska Dagbladet 2005-02-11

Janne Bengtsson Erik Sidenbladh

”Utredningen om våldtäkt nedlagd”

Svenska Dagbladet 2005-02-12

Janne Bengtsson

”Efter 24 timmars utredning av misstankar om grov våldtäkt”

Svenska Dagbladet 2005-02-12

”NHL-trion stängs av från Tre Kronor”

Svenska Dagbladet 2005-02-13

Janne Bengtsson

”och de borde även ha gjort sitt i elitserien”

Svenska Dagbladet 2005-02-13

Janne Bengtsson

”NHL-trion talar ut”

Svenska Dagbladet 2005-02-14

Lars Pedersen/TT Jakob Sillén/TT

”Nyligen blev tre hockeyspelare hämtade till förhör av polis”

Svenska Dagbladet 2005-02-16

”Överåklagaren ska granska varför förundersökningen om den”

Svenska Dagbladet 2005-02-17

Markus Lutteman

”Sexskandalen utreds på nytt”

Svenska Dagbladet 2005-03-04

Ola Billger Anna Careborg

”Natten till 9 februari: På en krog nära Stureplan möter de”

Svenska Dagbladet 2005-03-04

Ola Billger

”Vittne hörs om hockeyskandal”

Svenska Dagbladet 2005-05-07

”Förundersökningen mot tre hockeyspelare i Tre Kronor, som”

Svenska Dagbladet 2005-06-11

Christina Wahldén

”Ishockeyförbundet kräver ursäkt från spelarna”

Svenska Dagbladet 2005-08-21

Tobias Österberg/TT

Tumba 2003

Aftonbladet

”35-årig mamma våldtogs av gäng - i flera timmar - Männen drogade kvinnan innan övergreppen”

Aftonbladet 2003-03-12

Camilla Norström

”Våldtogs av flera män - nu dödshotas hon”

Aftonbladet 2003-04-10

Camilla Norström

”Åtalade för grovt sexbrott - släpps i väntan på dom - Kvinnan är livrädd för att möta de fyra männen på gatan”

Aftonbladet 2003-04-17

Cecilia Gustavsson

”De kan fällas för våldtäkt - Tingsrätten friade de fyra männen för att kvinnan dansat med dem”

Aftonbladet 2003-10-13

”De hade sex med kvinnan i fyra timmar - 35-åriga tvåbarnsmamman berättar om skräcknatten”

Aftonbladet 2003-10-14

Camilla Norström

Dagens Nyheter

”Kvinna våldtagen i sin lägenhet”

Dagens Nyheter 2003-02-17

”Misstänkt gruppvåldtäkt mot kvinna i Tumba”

Dagens Nyheter 2003-03-12

”Männen tidigare dömda för brott”

Dagens Nyheter 2003-03-13

Lasse Wierup

””Vi är inget gäng som våldtar’. Tidigare gängmedlem tillbakavisar polisens misstankar om inblandning i gruppvåldtäkt”

Dagens Nyheter 2003-03-13

Ulrika By

Expressen

”Våldtogs av nio män. Polisen misstänker:

Tvåbarnsmamma drogades av gänget”

Expressen-GT-Kvällsposten 2003-03-12

Niclas Rislund, Marika S Wischman

”Jag tänkte: Det här går över’. Tvåbarnsmamman om den friande domen”
Expressen 2003-11-04
Magnus Hellberg

”Sexoffrets sista chans. Nu tas Tumbamålet upp av Högsta domstolen”
Expressen 2004-03-30
Terese Cristiansson

”De tror inte på kvinnan. HD friar männen från övergrepp vid gruppsex”
Expressen 2004-05-05
Lina Modin

Svenska Dagbladet

”Misstänkta släppta efter övergrepp”
Svenska Dagbladet 2003-04-17

”Sexbrottslag får kritik efter dom i Tumbamål”
Svenska Dagbladet 2003-04-27
Katarina Sternudd

”I februari i år tackar en 32-årig tvåbarnsmamma ja till”
Svenska Dagbladet 2003-05-03
Christina Wahldén

”Kritiserat domslut i sexmål prövas igen”
Svenska Dagbladet 2003-10-14
Daniel Kjellberg, TT